

Az Alkotmánybíróság fontosabb döntései 2018. október 1-je és december 31-e között

SZABÓ ATTILA – NÉMETH ÁGNES

Az Alkotmánybíróság 2018 negyedik negyedévében 91 döntést hozott, amelyek közül 28 érdemi határozat, míg 63 visszautasító végzés volt. Utólagos normakontroll eljárásban és bírói indítvány alapján az AB öt jogszabályt semmisített meg, három esetben mondott ki alkalmazási tilalmat és négy esetben állapított meg jogalkotói mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet.

Az Alkotmánybíróság legtöbbet gyakorolt hatásköre továbbra is az alkotmányjogipanasz-eljárás. Ebben a hatáskörében eljárva nyolc bírói döntést semmisített meg, egy alkalommal mondott ki alkotmányos követelményt, egy esetben állapított meg jogalkotói mulasztást.

A cikk hét fontosabb döntést foglal össze a vizsgált időszakból. A 17/2018. (X. 10.) AB határozat a Forma–1 versenypályán lévő zajterheléssel kapcsolatos ügyben kimondja, hogy a zajterhelés aránytalan növelését megengedő szabályozás alaptörvény-ellenes. A 3331/2018. (X. 26.) AB határozat szerint Alaptörvénybe ütközik a honvéd tisztek ösztöndíj-szerződésekben meghatározott szolgálatteljesítési időtartamának egyoldalú, a tisztre nézve hátrányos módosítását megengedő szabályozás a visszaható hatályú jogalkotás tilalma miatt. A szólásszabadság szempontjából fontos 3348/2018. (XI. 12.) AB határozatában megállapította, hogy a közügyek vitája kapcsán szélesebbek a szólás- és sajtószabadság személyiségvédelmi határai. A 19/2018. (XI. 12.) AB határozat szerint az ügyészségi nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszony biztonsági kockázat ellenére történő fenntartásához szükséges támpontok hiánya alaptörvény-ellenes. A szociális jogok szempontjából kiemelendő 21/2018. (XI. 14.) AB határozat alapján a rokkantsági ellátások felülvizsgálatakor a jogosultak állapotjavulásán az egyén élethelyzetét érdemben meghatározó kedvező változást kell érteni. A gyermekek jogai védelme kapcsán kiemelendő 3375/2018. (XII. 5.) AB határozat megállapította, hogy a gyermek jogellenes elvitele kapcsán folytatott eljárásban a bíróságnak lehetőség szerint a felek által felajánlott összes bizonyítási eszközt igénybe kell venni, hogy egyértelműen megállapítható legyen a kiskorú gyermekek érdeke. A tisztességes eljáráshoz való jog szempontjából releváns 24/2018. (XII. 28.) AB határozat szerint a bíróságok kötelesek a kereseti kérelmek valamennyi elemének érdemi vizsgálatára.

Significant Decisions of the Constitutional Court between 1 October and 31 December

The Constitutional Court (hereinafter: CC) made 91 decisions in the fourth quarter of 2018. From these, 28 decisions were on the merits, meanwhile 63 were rejections on formal grounds. In the competences of posterior norm control and concrete norm control based judicial initiative the CC has annulled five legal regulations, in three cases it declared ban on the application of the law and it declared four times legislative omission.

The mostly practiced competence of the CC is still the constitutional complaint procedure. In its competence, the Court annulled eight judicial decisions, it established in one case a constitutional requirement and declared one legislative omission.

The Article summarises seven significant decisions of the CC from the last quarter of the year. The Court annulled the regulation allowing the disproportionate increase of noise pollution regarding the Formula-1 race [CC decision 17/2018. (X. 10.)]. The Court declared the unconstitutionality of a rule that permitted a disadvantageous retroactive modification of scholarship contracts of officers of the armed forces [CC decision 3331/2018. (X. 26.) AB]. The Court ruled that with regard to debating public affairs, the boundaries of the freedom of expression and of the press are set wider [CC decision 3348/2018. (XI. 12.) AB]. In the decision 19/2018. (XI. 12.) AB the CC annulled certain provisions on the national security clearing of prosecutors. The CC ruled that in case of reviewing the disability allowances, only real physical improvement can be taken into account when classifying a person in a better conditioned grade of disability [Decision no. 21/2018. (XI. 14.) AB]. The CC established that in a procedure related to the wrongful removal of a child, the ordinary court should use all the tools of evidence offered by the parties in the interest of clearly verifying the interests of the minor [CC decision 3375/2018. (XII. 5.) AB]. In the decision 24/2018. (XII. 28.) AB the CC established that due to the principle of fair trial, in the final judgement of a procedure at an ordinary court all of the elements of the contingent claims shall be examined on the merits by any of the judicial fora.

A)

Az Alkotmánybíróság a vizsgált időszakban 91 döntést hozott, amelyek közül 28 érdemi határozat, míg 63 – többnyire a befogadási eljárás során hozott – visszautasító végzés. Az érdemi határozatok – az alkotmánybíróság hatásköreire és a döntés tartalmára figyelemmel – a következők szerint oszlanak meg. Az Alkotmánybíróság egy esetben utólagos normakontroll indítvány (az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi

CLI. törvény [a továbbiakban: Abtv.] 24. §-a) alapján (a legfőbb ügyész indítványára) alaptörvény-ellenességet állapított meg és megsemmisítette a támadott jogszabályi rendelkezést. Az Abtv. 25. §-a szerinti bírói kezdeményezéseket tekintve öt esetben állapította meg jogszabály alaptörvény-ellenességét, amelyből négy esetben semmisítette meg azt. Három esetben alkalmazási tilalmat is kimondott. Mindezek mellett a vizsgált időszakban az Alkotmánybíróság egy esetben, az Abtv. 32 §-a alapján a Kúria indítványára nemzetközi szerződésbe ütközés tárgyában is döntött, és a jogszabály vizsgálata során nemzetközi szerződésből eredő mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet mondott ki. Utólagos normakontroll hatáskörben, bírói indítványra és alkotmányjogi panasz alapján indult ügyben összesen három esetben fogalmazott meg jogalkotói mulasztást az indítvány elutasítása mellett, míg két másik esetben az indítványokat elutasította.

Az Alkotmánybíróság legtöbbet gyakorolt hatáskörében,¹ alkotmányjogipanasz-eljárásban érdemben a következő határozatok születtek. Az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti eljárásban,² a bírói eljárásban alkalmazott jogszabály alaptörvény-ellenességét vizsgálva egy esetben mondott ki alkotmányos követelményt, míg másik két esetben az indítványt elutasította. Az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti, közvetlenül a jogszabály megsemmisítésére irányuló alkotmányjogipanasz-indítványok³ alapján az Alkotmánybíróság egy elutasító határozatot hozott. Az Abtv. 27. §-a szerinti – „valódi”, tehát bírói ítélettel szemben benyújtott – alkotmányjogi panaszok alapján indult eljárásokban⁴ nyolc bírói döntést megsemmisítő, egy mulasztást megállapító, valamint hét elutasító érdemi határozatot hozott.

A bírói döntések felülvizsgálatakor, azok megsemmisítése esetén a következő alapjogok védelme érdekében állapította meg az Alkotmánybíróság az alaptörvény-ellenességet: sajtószabadság [Alaptörvény IX. cikk (2) bekezdés], tisztességes hatósági eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés], tisztességes eljáráshoz fűződő jog, bírósághoz forduláshoz való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés], illetve két esetben a visszaható hatályú jogalkotás tilalmába ütköző bírói jogértelmezés miatt [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés].

A normakontroll-hatáskörökben eljárva, a jogszabályok megsemmisítésekor a következő alaptörvényi rendelkezések megsértését állapította meg 2018 utolsó negyedében: jogállamiság, visszaható hatályú jogalkotás tilalma [B) cikk (1) bekezdés], a nemzetközi jog és a magyar jog összhangja [Q) cikk (2) bekezdés], jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel [T) cikk (3) bekezdés], munka és vállalkozás szabadsága [XII. cikk (1) bekezdés], egészséges környezethez való jog [XXI. cikk],

1 2018. negyedik negyedében az összes kiszignált új ügy 79 volt, amelyből 65 alkotmányjogi panasz. Az előadó alkotmánybíróra kiszignált, befejezett ügyek száma az év utolsó negyedében 100 volt, amelyből 86 alkotmányjogi panasz.

2 2018 negyedik negyedében 16 „régí típusú” alkotmányjogi panaszt bírált el a testület.

3 A vizsgált időszakban 5 „közvetlen” panaszt bíralt el a testület.

4 Az év utolsó három hónapjában 65 „valódi” alkotmányjogi panaszt bíralt el az Alkotmánybíróság.

tisztességes eljáráshoz való jog [XXVIII. cikk (1) bekezdés], jogorvoslathoz való jog [XXVIII. cikk (7) bekezdés], ügyészség függetlensége [29. cikk (1) és (3) bekezdései].

Az alapjogok védelme és a magyar alkotmányjog dogmatikájának szempontból, időrendi sorrendben, a következő döntések részletes ismertetése szükséges a 2018. év negyedik negyedévének határozatai közül.

B)

1. A zajterhelés aránytalan növelését megengedő szabályozás alaptörvény-ellenes

1.1. A 17/2018. (X. 10.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a környezeti zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról szóló 27/2008. (XIII. 3.) KvVM-EüM együttes rendelet 2/A. § (1) bekezdés *a*) pontjának „vagy” szövegrésze, *b*) pontja, (2)–(8) bekezdései, továbbá az 1. melléklet 1. pontja első mondata „és a 2. pontban” szövegrésze, valamint az 1. melléklet 2. pontja alaptörvény-ellenességét állapította meg bírói indítványra.

1.2. A bírói kezdeményezésre okot adó ügy lényege, hogy a felperesek zajterhelés miatt pert indítottak egy kizárólagos állami tulajdonban álló gazdasági társaság ellen, amely Mogyoródon nemzetközi licenccel rendelkező versenypályát üzemeltet. A felperesek kereseti kérelmükben kérték, hogy a bíróság állapítsa meg, hogy az alperes jogellenes környezetszennyező és károsító magatartásával folyamatosan megsérti a felpereseknek az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében és XXI. cikk (1) bekezdésében biztosított jogait. Kérték továbbá, hogy a bíróság korlátozza az alperes tevékenységét a Formula–1 Magyar Nagydíj és a World Series by Renault rendezvények megszervezésére és lebonyolítására mindaddig, amíg az alperes nem igazolja, hogy olyan környezetvédelmi (zajcsökkentési) intézkedéseket hajt végre, amelyek hatására normális üzemmenet mellett sem éri a felpereseket jogellenes zajterhelés.

A keresetindítás időpontjában a környezeti zaj- és rezgésterhelési határértékek megállapításáról szóló rendelet (a továbbiakban: R.) a felperesek lakóterületére nappal 50 dB értékben állapította meg a maximális zajterhelést. A bírósági eljárás ideje alatt az R.-t módosították, a nemzetközi licenccel rendelkező versenypályáktól származó zajterhelésre vonatkoztatva megemelték a zajterhelési határértékeket, másrészt egy felmentési rendszert is intézményesítettek. A módosítás hatását a felperesek lakóterületére nézve a zajkibocsátási határérték alóli felmentéssel nem érintett napokra vonatkozó zajterhelési határérték a felperesek falusias-kertvárosias lakóterületén 50 dB-ről 55 dB-re változott, amely nem konkrét rendezvényekhez vagy eseményekhez kapcsolódik, hanem általános emelés 5 dB-lel. Az R. felmentést biztosít a megemelt határérték alól is naptári évenként legfeljebb 10 napra 70 dB-es szintig, ezenfelül naptári évenként legfeljebb 30 napra 65 dB zajterhelésig.

Az eljáró bíróságnak alkalmaznia kellett továbbá a kereseti kérelem eldöntése érdekében a Kvt. 110. § (6a) bekezdését, amely úgy rendelkezik, hogy nem minősül a szomszédok szükségtelen zavarásának a jelentős tömeget mozgató, nemzetgazdasági, turisztikai, kulturális, szabadidős vagy sport szempontból kiemelkedő jelentőségű rendezvény vagy esemény zajkibocsátása, ha a jogszabályban, illetőleg az arra vonatkozó hatósági engedélyben meghatározott zajkibocsátási határértéket nem lépi túl. A Kvt. 110. § (6a) bekezdése nem ad a polgári bíróság számára teret tisztességes eljárás lefolytatásához, amelyben a szükséges bizonyítás eredményeképpen szület-
het döntés. A kereseti követelés jogalapját megszüntetve elutasító ítéletet determinál, ezért bár a bírósághoz fordulás önmagában nem kizárt, de hatékony bírói jogvédelmet nem biztosít, a bírói utat üresíti ki.

Az indítványozó szerint a zajterhelés mint a környezetet károsító zajkibocsátó ma-
gatartás következménye már egy meghatározott szinttel rendelkezett az R. hatálya
alatt, a módosítás hatálybalépése előtt. A zajterhelési határérték megemelése az elért
védelmi szint csökkentését jelenti, amely felveti az Alaptörvény XXI. cikk (1) bekez-
désének sérelmét.

1.3. Az Alaptörvényben elismert egészséges környezethez való jog részét képezi
az a tartalmi követelmény, hogy a környezetvédelem egyszer már elért védelmi szín-
vonala ne csökkenjen. A visszalépés tilalma nem automatikusan, hanem funkciója
szerint érvényesül az alapjogi védelem során. Az Alkotmánybíróság komplex vizsgá-
lat alapján megállapította továbbá, hogy a zajkibocsátás az egészséges környezethez
való jog hatálya alatt áll és a támadott szabályozás – a zajkibocsátóra vonatkozó szí-
gorúbb előírások ellenére is – összességében visszalépést eredményezett a korábbiak-
hoz képest, mert nem ellentételezi kellően a hatásterületen érvényesülő lényegesen
magasabb zajszint lehetőségét. Különösen nem ellensúlyozza a felmentéssel érintett
napokra vonatkozó emelt értékeket, amelyek jóval magasabbak, mint az általános sza-
bályok, és amelyek megszakítás nélkül, akár 40 napon keresztül is kihasználhatók.

Az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a nemzetközi licenccel rendelkező
versenypálya működése kedvezően hat a turizmusra, az autósportra, Magyarország
hazai és nemzetközi megítélésére, illetve hasznos nemzetgazdasági hozadéka is van-
nak, mint például az, hogy az adóbevételek növelését eredményezi. Mindezen szem-
pontok azt támasztották alá, hogy a nemzetközi licenccel rendelkező versenypálya
működése Magyarországon közérdek. Közérdekre való hivatkozással azonban nem
igazolható a visszalépés, azaz az, hogy a környező települések lakosságának – védelmi
intézkedések nélkül – nagyobb zajterhelést kellene elviselnie a korábbiakhoz képest.

Az Alkotmánybíróság vizsgálta azt is, hogy a vállalkozáshoz való alapjoggal igazol-
ható-e a védelmi szint csökkentése. A versenypálya mindenkori működtetése ugyanis
vállalkozási tevékenységnek minősül, amelynek folytatása zajjal terheli a környezetet.
A testület megállapította, hogy bár a visszalépés ebben az összefüggésben szüksé-
ges lehet, hiszen a versenyek rendszerint magas zajkibocsátással járnak, de nem ará-
nyos. A jogalkotó nem a cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközök közül választott

ki egyet, hanem egy azokon aránytalanul túlterjeszkedő megoldást intézményesített. A nemzetközi licenccel rendelkező versenypálya funkcionális működtetése ugyanis nem követeli meg, hogy az év minden napján 5 dB-el magasabb, a felmentési rendszerben pedig akár 40 napon keresztül folyamatosan jóval magasabb (65 és 70 dB) zajkibocsátásra kerüljön sor.

1.4. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az egészséges környezethez való jog megsértése miatt jövőbeli hatállyal megsemmisítette a nemzetközi licenccel rendelkező versenypályáktól származó zajra vonatkozó rendelet egyes különös szabályait. Az érintett versenypályák a mindenkor hatályos jogi szabályozás keretei között ezután is működtethetők, az alkotmánybírósági határozatból tehát nem következik a funkcionalitás elvesztése.

2. Alaptörvénybe ütközik a honvéd tisztek ösztöndíj-szerződésekben meghatározott szolgálatteljesítési időtartamának egyoldalú, a tisztre nézve hátrányos módosítását megengedő szabályozás a visszaható hatályú jogalkotás tilalma miatt

2.1. A 3331/2018. (X. 26.) AB határozatban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésébe ütközés miatt a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény 2012. január 1-jétől 2013. június 30-ig hatályos 229/E. § (3) bekezdésének „A honvéd tisztjelölt a tiszti állományba vételét követően, legalább a honvédtiszti alapképzés kétszeresének megfelelő időtartamban köteles a Honvédségnél szolgálatot teljesíteni.” szövegrésze a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény 2012. január 1-jétől 2013. június 30-ig hatályos 280. § (1) bekezdésével összefüggésben alaptörvény-ellenes volt.

2.2. Az indítványra okot adó ügy előzménye az volt, hogy a felperes ösztöndíjas hallgató, majd ösztöndíjas honvéd tisztjelölt ösztöndíjszerződést kötött a Honvédelmi Minisztériummal. A felperes vállalta, hogy a Magyar Honvédség tényleges állományába lép, illetve azt is, hogy a végzettség, illetőleg a képzettség megszerzése után a képzési időnek megfelelő időtartamban katonai szolgálatot teljesít. Az ösztöndíjszerződés szerint a felek a szerződést azzal kötik meg, hogy a szerződésben foglaltakat érintő valamely lényeges körülmény vagy a jogszabályok megváltozása esetén a szerződést azoknak megfelelően, közös megegyezéssel módosíthatják. A Honvéd Vezérkar Személyzeti Csoportfőnökség csoportfőnöke azonban az ösztöndíjszerződést egyoldalúan módosította, amelynek értelmében a tisztjelölt a tiszti állományba vételét követően legalább a honvédtiszti alapképzés kétszeresének megfelelő időtartamban köteles a Magyar Honvédségnél szolgálatot teljesíteni. A felperest hivatásos állományba vették, majd jogviszonya közös megegyezés folytán megszűnt. Az alperes Helyőrségdandár fizetési felszólítást küldött az felperesnek, arra hivatkozással, hogy

nem töltötte le a megfelelő időtartamú szolgálati jogviszony idejét, ezért időarányosan fizetési kötelezettsége keletkezett. A felperes az alperes ellen fizetési felszólítás hatályon kívül helyezése iránti pert indított, és ezen eljárás során indítványozta, hogy a bíróság forduljon az Alkotmánybírósághoz bírói kezdeményezéssel.

2.3. A bírói kezdeményezést előterjesztő bíróság megítélése szerint a támadott szabályozás sérti a jogállamiság alkotmányos alapértékét és a jogbiztonság követelményét.

2.4. A testület az indítványt megalapozottnak találta. A jogbiztonság követelményét a jogállamiság klauzula tartalmazza. Ebből vezethető le a visszaható hatályú jogalkotás tilalma is, amely a jogalkotási törvények állandó sarokköve. Az Alkotmánybíróságnak a jelen esetben arra kellett figyelemmel lennie, hogy egyrészt a vizsgált szabályozás visszaható hatályúnak minősül-e, másrészt pedig hátrányos tartalmú-e. A törvényalkotó azzal, hogy a hatályos ösztöndíjszerződésekben is előírta a honvédtiszti alapképzés kétszeresének megfelelő szolgálati idő átvezetését egyoldalú módosítással, a múltban korábban már megtörtént és befejezett, a felperes által már nem megváltoztatható tényekhez fűzött a korábbtól eltérő jogkövetkezményt, méghozzá úgy, hogy az az érintettek számára hátrányosabb, terhesebb helyzetet eredményezett. Mivel a támadott szabályozás a határozathozatalkor nem volt hatályos, így az alaptörvény-ellenesség megállapításának jogkövetkezményeként megsemmisítésre nem, csak az alkalmazási tilalom kimondására került sor.

3. A közügyek vitája kapcsán szélesebbek a szólás- és sajtószabadság személyiségvédelmi határai

3.1. A 3348/2018. (XI. 12.) AB határozatban alkotmányjogi panasz alapján az Alkotmánybíróság megsemmisítette a Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.534/2016/4. számú ítéletét.

3.2. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügy alperese, egy internetes hírportál kiadója fordult az Alkotmánybírósághoz. A hírportálon egy fényképpel illusztrált cikk jelent meg az akkor közszereplőnek számító (korábbi miniszter) felperesről. Az ügy előzménye, hogy a kérdéses fénykép évekkel azelőtt, a felperes ellen folytatott büntetőeljárás során, jogsértően készült, a felperest a bírósági tárgyalóteremben a vádlottak padján ülve mutatta, a kép készítésekor hatályos szabályok szerint megsértve a felperes személyiségi jogait. A Fővárosi Ítéltábla a jogsértést akkor megállapította és nem vagyoni kártérítésre kötelezte az érintett – a fényképet korábban közlő – hírportált.

Az indítványozó ezt a jogsértően készített és korábban bemutatott fényképet használta fel a 2015. február 1-jén megjelent cikk illusztrálására. A felperes az indítványozó hírportál ellen a kép felhasználása miatt pert indított, azonban az első fokon eljáró Fővárosi Törvényszék a keresetet elutasította, arra hivatkozással, hogy az azóta hatályba lépett szabályozás szerint egy olyan büntetőügy, amely a felperes közszereplőként elkövetett magatartását vizsgálja, a nyilvánosságra tartozik, így az indítványozó

bízhatott a kép újrafelhasználásának jogszerűségében. A felperes fellebbezett, amelyet a Fővárosi Ítéletábra alaposnak talált. Az Ítéletábra álláspontja szerint a büntetőeljárás keretében tartott bírósági tárgyaláson közszereplő személyről is csak a hozzájárulása alapján készíthető hang- vagy képfelvétel, ezt pedig a felperes kifejezetten megtiltotta.

3.3. Az indítványozó hírportál az Alkotmánybírósághoz fordult, mivel az ítéletet elentétesnek tartotta a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságával, így az Alaptörvény IX. cikk (1) és (2) bekezdései sérelmét állította.

3.4. A testület a határozatában leszögezte, hogy a jogvita tárgyát képező fénykép, valamint a cikk, amelyhez kapcsolódott, közérdeklődésre számot tartó eseményről szóló tudósításnak minősül, amelyben a közszereplő felperes – mint korábbi miniszter – közvetlen, személyes érintettsége köztudomású tény. Az indítványozó által közölt cikke ezért vonatkozik a közügyek vitatását megillető kiemelkedő alkotmányos védelem.

A testület hangsúlyozta, hogy még ha a jogvita tárgyát képező képfelvétel elkészítését korábban a bíróság jogsértőnek mondta is ki, most már ez a fénykép létezik, felhasználásának alkotmányossága pedig külön vizsgálendő. A cikk szövege emellett egyértelművé teszi, hogy a büntetőeljárás már jogerősen lezárult, a felperest pedig jogerősen felmentették a hivatali visszaélés vádjá alól, ezért megállapítható, hogy a beszámoló az eljárás eredményéről objektív módon tudósított. A fénykép nem ábrázolja megalázó helyzetben, súlyosan bántó vagy az emberi méltóság korlátozhatatlan lényegét sértő módon a felperest.

A jogvita tárgyát képező fényképnek a felperes hozzájárulása nélküli felhasználása tehát nem alkalmas az objektív méltóságérzet megsértésére, a felperes képmáshoz fűződő jogának arányos korlátozását jelenti, tehát nem minősül visszaélésnek a *sajtószabadság* gyakorlásával.

Az Alkotmánybíróság szerint tehát a nyilvános helyen, akár egy bírósági tárgyaláson készült, nem sértő, az érintett közszereplőt tárgyilagosan ábrázoló felvétel általában nyilvánosságra hozható engedély nélkül, ha az közérdeklődésre számot tartó eseményről szóló tudósításhoz kapcsolódik. A szólásszabadság személyiségvédelmi határainak meghatározásakor az Alkotmánybíróság következetesen annak tulajdonít döntő jelentőséget, hogy közügyek vitájában megfogalmazott álláspont képezi-e a vizsgálat tárgyát.

4. Az ügyészségi nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszony biztonsági kockázat ellenére történő fenntartásához szükséges támpontok hiánya alaptörvény-ellenes

4.1. A 19/2018. (XI. 12.) AB határozatban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 72/D. § (13)

és (14) bekezdései, valamint a 71. § (4) bekezdése és 72/B. § (8) bekezdése alaptörvény-ellenesek, ezért azokat 2019. március 31-i hatállyal megsemmisítette.

4.2. Az Alkotmánybíróság a legfőbb ügyész utólagos normakontroll iránti indítványára járt el. Az indítványozó a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) nemzetbiztonsági ellenőrzéssel és az ezzel kapcsolatos felülvizsgálati eljárással összefüggő jogszabályi rendelkezéseit ellentétesnek vélte az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével; C) cikk (1) bekezdésével; T) cikk (1) bekezdésével; 29. cikk (1), (3) és (7) bekezdéseivel; XII. cikk (1) bekezdésével továbbá a XXVIII. cikk (1) és (7) cikkeivel.

Az indítványozó rámutat, hogy az ügyészségi szolgálati viszony is nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszonynak minősül. Az Nbtv. 71. § (4) bekezdése szerint, ha a nemzetbiztonsági ellenőrzés nemzetbiztonsági kockázatot állapított meg, a nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszony csak akkor hozható létre, illetve tartható fenn, ha annak létrehozását vagy fenntartását a (2) vagy (3) bekezdésben meghatározott szerv, személy vagy testület – az ügyészség esetén a legfőbb ügyész – jóváhagyta. Az Nbtv. 72/B. § (8) bekezdése értelmében, ha a nemzetbiztonsági szolgálat a felülvizsgálati eljárás során nemzetbiztonsági kockázatot állapít meg, a nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszony nem hozható létre vagy azt haladéktalanul meg kell szüntetni, kivéve, ha a 71. § (2) vagy (3) bekezdésében meghatározott személy, szerv vagy testület a jogviszony létrehozását vagy fenntartását jóváhagyta. Jelen ügyben a két támadott rendelkezés esetében a jóváhagyó a legfőbb ügyész. A törvény kifogásolt szabályozása ugyanakkor az indítványozó szerint nem tartalmazta azt a szempontrendszert, amely a legfőbb ügyész mozgásterét behatárolhatná abban a tekintetben, hogy a nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszonyt a megállapított biztonsági kockázat ellenére mégis fenntartsa. Így olyan esetekben is kénytelen megszüntetni a jogviszonyt, amikor az ő intézkedésével elhárítható lehetne a kockázat (például más munkakörbe beosztással). Döntését az is nehezíti, hogy a szabályozás értelmében nem ismerheti meg azt, hogy konkrétan mi a nemzetbiztonsági kockázat oka a vizsgált személy esetében, így a megalapozott döntéshez elengedhetetlen adatok hiányában kénytelen döntését meghozni.

A minden támpontot nélkülöző és ellenőrizhetetlen, parttalan mérlegelési jogkör álláspontja szerint nem felel meg a világos és egyértelmű normatartalom követelményének. Az indítványozó szerint a hatékony jogorvoslathoz való jog sérelmét is felveti a szabályozás, mivel a bíróság nem vizsgálhatja, hogy szakmailag megalapozott volt-e a nemzetbiztonsági kockázat megállapítása, mivel az eljárást csak jogszerűségi szempontból ítélni meg és nem szakszerűségi szempontból.

4.3. Az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálata előtt kitért arra, hogy a legfőbb ügyész a Kúria elnökével párhuzamosan nyújtott be utólagos normakontroll-indítványt. A Kúria elnöke is az Nbtv. nemzetbiztonsági ellenőrzéssel és az ehhez kapcsolódó felülvizsgálati eljárással kapcsolatos szabályokat támadta. Az Alkotmánybíróság

megalapozottnak ítélte a Kúria elnökének indítványát és a 12/2017. (VI. 19.) AB határozatával megsemmisítette az Nbtv. egyes pontjainak szövegrészeit [Nbtv. 74. § g) pontjának, 71. § (2) bekezdés e) pontjának és a 72/B. § (2) bekezdés e) pontjának egyes szövegrészei].

4.4. Az Alkotmánybíróság a legfőbb ügyész indítványát megalapozottnak találta. A nemzetbiztonsági szolgálatok által végzett nemzetbiztonsági ellenőrzés célja annak vizsgálata, hogy az állami élet és a nemzetgazdaság jogszerű működéséhez szükséges, illetve a nemzetközi kötelezettségvállalásokból fakadó biztonsági feltételekkel összefüggésben, a nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső személlyel kapcsolatosan nemzetbiztonsági kockázat megállapítható-e. A titkosszolgálati tevékenység feletti, parlamenti külső kontroll általános hatásköre a parlamentáris demokráciáknak.

Az indítvánnyal támadott, a nemzetbiztonsági ellenőrzés jogorvoslatával kapcsolatos új szabályozás a korábbi jogorvoslati formák elegyét alkotja: több fokú ugyan a jogorvoslati rendszer, de azzal a megkötéssel, hogy az eljáró bíróság csak a szakvélemény kiadásának alapjául szolgáló eljárás jogszerűségét vizsgálhatja. A kockázati tényezőt feltáró szakvélemény alapján a munkáltatói jogkör gyakorlója – a kezdeményező szerv vezetője – mérlegeli, hogy a jelöltet nem alkalmazza, a beosztásban lévő felmenti a fontos és bizalmas munkakör betöltése alól, és más beosztásba helyezi, vagy a kockázati tényező ismeretében is alkalmazza fontos és bizalmas munkakörben. A biztonsági szakvéleményben foglaltakat az ellenőrzött személy érdemben (azok tényszerűségét, valódiságát stb.) csak a főigazgató útján a miniszternél, majd a bizottságnál támadhatja meg.

Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A testület megállapította, hogy a biztonsági szakvélemény hatása jelentős és lényegesen befolyásolja az ellenőrzött személy helyzetét, jelen ügyben az ügyészek alkotmányos státuszát. Alkotmányos csak az a jogorvoslati megoldás lehet, amelynek terjedelme ehhez igazodni tud, és képes a nemzetbiztonsági szakvélemény és a döntés által okozott sérelem orvoslására, valódi és hatékony külső kontroll, bírói jogvédelem biztosításával.

Az Alkotmánybíróság a fentiekben kifejtettek alapulvételével megállapította, hogy az Nbtv. 72/D. § (13) és (14) bekezdései az *Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésébe* ütközően alaptörvény-ellenesek, ezért azokat az Alkotmánybíróság megsemmisítette.

4.5. Az Alkotmánybíróság – egyetértve a legfőbb ügyész indítványozóval – arra is rámutatott, az Nbtv. 71. § (4) bekezdése és a 72/B. § (8) bekezdése csak egy látszólagos mérlegelési lehetőséget biztosít a legfőbb ügyész részére. Az Nbtv. nem biztosít lehetőséget arra, hogy az érintett ügyészt szolgálati viszonyának fenntartása mellett más ügyészi munkakörbe ossza vagy osztassa be a legfőbb ügyész. Döntése alapjául az elkészült szakvéleményben található nemzetbiztonsági kockázat megállapításának ténye

szolgálhat, amelynek részleteit azonban az indítványozó szerint nem ismerheti meg. Egyrészt a jogalkotó előírhat a különböző állami tevékenységek végzéséhez, munkakörök betöltéséhez nemzetbiztonsági követelményeknek való megfelelést. Így nem vitatott az, hogy a nemzetbiztonsági ellenőrzés – jelen ügyben az ügyészek nemzetbiztonsági ellenőrzése – szükséges lehet. Másrészt viszont a nemzetbiztonsági ellenőrzés terjedelme és mélysége nem lehet korlátlan, ezért a beavatkozás szükségessége mellett annak arányosságát is szem előtt kell tartani. Ahogyan arra az Alkotmánybíróság az Abh.-ban is rámutatott, az Nbtv. nemzetbiztonsági ellenőrzéssel kapcsolatos szabályrendszere egy uniformizált szabályösszesség: alkotmányjogi szempontból nagyon különböző hivatásrendekre azonos szabályokat rendel alkalmazni. Azonban az Alaptörvény ezeket a különböző hivatásrendeket eltérő módon és terjedelemben szabályozza, és az alaptörvényi védelem is eltérő. Az Alaptörvény 29. cikk (1) bekezdése szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség független, továbbá a legfőbb ügyész vezeti és irányítja az ügyészi szervezetet. A vizsgált szabályok az Alkotmánybíróság szerint aránytalanul korlátozzák a legfőbb ügyész és az ügyészség *az Alaptörvény 29. cikk (1) és (3) bekezdéseiben* biztosított alkotmányos mozgásterét. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az Nbtv. 71. § (4) és a 72/B. § (8) bekezdései ellentétesek az Alaptörvény megjelölt rendelkezéseivel, ezért az alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezéseket is megsemmisítette.

5. A rokkantsági ellátások felülvizsgálatakor a jogosultak állapotjavulásán az egyén élethelyzetét érdemben meghatározó kedvező változást kell érteni

5.1. A 21/2018. (XI. 14.) AB határozatban az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapította, hogy az Országgyűlés nemzetközi szerződésből származó jogalkotói feladat elmulasztását valósította meg azáltal, hogy a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény 12. § (1) bekezdés *a*) pontját a törvény 33/A. § (1) bekezdés *a*) pontja alá tartozó esetekben oly módon rendelte alkalmazni, hogy ezzel egyidejűleg nem alkalmazott olyan szabályokat, amelyek lehetővé teszik az ellátás összegének meghatározása során az ellátásra jogosultak élethelyzetét érdemben meghatározó tényleges fizikai állapota javulásának mértéke, illetőleg a 2012. január 1. napját megelőzően megállapított ellátás összege figyelembevételét.

Az Alkotmánybíróság határozata egyúttal megállapította: az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdéséből következő alkotmányos követelmény, hogy a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXCI. törvény 33/A. § (1) bekezdés *a*) pontjának – „az állapotjavulás kivételével” – szövegrésze kizárólag azon ellátásra jogosultak esetén alkalmazható, akiknek nemcsak a jogszabályok szerinti kategóriák és értékek alapján meghatározott jogi értelemben vett állapota, hanem az élethelyzetét érdemben meghatározó tényleges fizikai állapota is kedvezően változott.

5.2. Az alapügy felperese 2011. december 31. napjáig rokkantsági nyugdíjban részesült, azonban az új szabályozásnak megfelelően lefolytatott felülvizsgálat eredménye szerint állapotában javulás következett be, ellátásának összege a korábbi rokkantsági nyugdíjának kevesebb mint a felére csökkent. Az ezt tartalmazó társadalombiztosítási határozatot az illetékes bíróság hatályon kívül helyezte, mivel álláspontja szerint önmagában az egészségi állapot meghatározására használt százalékos értékek változása nem indokolhatja az állapotjavulást: ki kell mutatni azt is, hogy az eltérő minősítési szempontok miatt csak a százalékos értékekben, vagy ténylegesen történt-e az ellátásra jogosult egészségi állapotában változás. A jogerős ítélettel szemben az alperes hatóság felülvizsgálati kérelemmel élt, így az ügy végül a Kúriára került.

5.3. A Kúria az előtte társadalombiztosítási határozat bírósági felülvizsgálata iránt indított peres eljárásban kezdeményezte az Alkotmánybíróságon a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól szóló törvény Emberi Jogok Európai Egyezményébe mint nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát, mivel a szabályozás az Egyezmény Első Kiegészítő Jegyzőkönyve 1. cikkében foglalt tulajdonhoz való jogba ütközik. A Kúria felhívta a figyelmet, hogy a rokkantságra, illetve megváltozott munkaképességre tekintettel nyújtott ellátás felperes által is kifogásolt, nagymértékű csökkentését az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) több döntésében egyezményesértőnek ítélte {*Nagy Béláné kontra Magyarország* [GC], (53080/13), 2016. december 13.}, *Baczúr kontra Magyarország* (8263/15), 2017. március 7. és *Lengyel kontra Magyarország* (8271/15), 2017. július 18.}. Az indítványozó megítélése szerint az alapügy felperese és az EJEB hivatkozott ügyeinek kérelmezői esetében azonos jogszabályi rendelkezés és ok alapján azonos típusú ellátást csökkentettek jelentős mértékben.

5.4. Az Alkotmánybíróság az EJEB ítéleteinek saját döntéseire gyakorolt hatásával kapcsolatosan korábban már rögzítette, hogy „a nemzetközi szerződésből fakadó, Magyarországot terhelő kötelezettség feltárása során (vagyis a nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata esetén) nemcsak a nemzetközi szerződés szövegét, hanem az annak értelmezésére feljogosított szerv joggyakorlatát is alapul veszi”. Amikor az Alkotmánybíróság az Abtv. 32. § (2) bekezdése szerinti eljárásban jár el, és vizsgálatát az egyezményre mint nemzetközi szerződésre tekintettel végzi el, érvelését ugyanakkor nem önmagukban az EJEB egyes ítéleteire, hanem közvetlenül az egyezményre alapozhatja. Az Alkotmánybíróság a hazai jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközését mindezen szempontok figyelembevételével akkor állapíthatja meg, ha annak egyetlen lehetséges értelmezése és adott esetben mérlegelést nem tűrő alkalmazása az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése szerinti vállalt nemzetközi kötelezettség megsértése. Minden egyéb esetben az Alkotmánybíróság feladata annak biztosítása, hogy a magyar jog kérdéses szabályának értelmezése az Alaptörvénnyel, valamint a nemzetközi szerződésből fakadó kötelezettséggel is összhangban álljon.

Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogainak védelme tekintetében egyértelműen azonosítható európai és nemzetközi szintű konszenzus létezik, amelyet egyebek között a Magyarország által is megerősített, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény (a továbbiakban: CRPD egyezmény) is egyértelműen igazol. A CRPD 28. cikke rögzíti a fogyatékossgal élő személyek jogát a megfelelő életszínvonalhoz, az életkörülményeik folyamatos javításához és a szociális védelemhez. Ebből következik, hogy nem tekinthető az egyezménnyel összeegyeztethetőnek az az állami intézkedés, amely súlyos gazdasági-társadalmi közérdek (így például a szociális ellátórendszer fenntarthatósága, vagy éppen súlyos gazdasági válsághelyzet elkerülése) nélkül csorbítaná a szociális védelem már elért szintjét (*non-derogation*).

A rokkantsági ellátásokra vonatkozó szabály 2012. január 1-től megváltozott. A megváltozott munkaképességűek számára az állam immár nem nyugellátást, hanem egészségbiztosítási ellátást biztosít, amelyek jövedelempótló jellegűek, azaz azok megállapítására csak akkor kerülhet sor, amennyiben az ellátásra jogosult az egészségi állapota miatt nem tud dolgozni. Az ellátás összege a 2012. január 1. napját megelőzően folyósított rokkantsági nyugdíjak összegéhez képest kizárólag akkor csökkenthető, ha az ellátásra jogosult személy állapotában javulás következett be, azonban a szabályozás nem határozta meg az állapotjavulás fogalmát.

Az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy aránytalan, és így Magyarország vállalt nemzetközi kötelezettségeivel ellentétes az egyes ellátásra jogosultak által viselt teher akkor, ha az ellátás csökkentésére kizárólag a jogi keretek átalakításából következően az egészségi állapot meghatározására használt százalékos értékek változása miatt kerül sor. Az Alkotmánybíróság ezért *alkotmányos követelményként rögzítette*, hogy állapotjavulás alatt nem egyszerűen a jogszabályok által meghatározott és a jogalkotó által bármikor megváltoztatható állapot százalékos változását, hanem az egyén élethelyzetét érdemben meghatározó tényleges fizikai állapot kedvező változását kell érteni. Ennek vizsgálata minden esetben az eljáró hatóságok, illetőleg bíróságok kötelezettsége.

Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a Magyarország által vállalt nemzetközi kötelezettségek egyikéből sem vezethető le egy meghatározott összegű ellátásra való alanyi jogosultság. Ebből következően a támadott rendelkezés rokkantsági ellátás összegét megállapító rendelkezése önmagában nem lehet ellentétes Magyarország nemzetközi kötelezettségeivel, így az Emberi Jogok Európai Egyezményével sem. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az indítványt *elutasította*.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor azt is észlelte, hogy a kötelező felülvizsgálatot követően a rokkantsági ellátás összege a korábbi rokkantsági nyugdíjhoz képest jelentősen, adott esetben akár 50%-ot meghaladó mértékben is csökkenhet. Egyértelműen azonosítható egy olyan csoport (akik a korábbi járulékfizetésükre, illetőleg szolgálati idejükre tekintettel a maximálisan megállapítható rokkantsági ellátás összegét lényegesen meghaladó mértékű rokkantsági nyugdíjban részesültek), akikre a törvény által bevezetett szabályozás már önmagában is aránytalan terhet ró azáltal, hogy nem

teszi lehetővé sem a korábbi ellátásuk összegének, sem a korábbi szolgálati idejüknek és járulékfizetés alapját képező jövedelmük mértékének, sem pedig a tényleges fizikai állapotjavulásuk mértékének értékelését a rokkantsági ellátásuk megállapítása során. A szabályozás hiánya ezen csoport helyzetét különösen súlyossá teszi az állapotukból következő fokozott sérülékenységük miatt, amelyre tekintettel részben az egyezményből, részben pedig a CRPD egyezményből következően a jogalkotót kifejezetten további, ezen csoportot védő külön intézkedések meghozatalának kötelezettsége is terheli.

Magyarország vállalt nemzetközi kötelezettségeiből, így különösen az Egyezmény Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkéből az következik, hogy a megváltozott munkaképességű személyek ellátórendszere indokolt átalakítása során az egyes ellátásra jogosult egyének nem viselhetnek az átalakítással összefüggésben túlzott terhet. Túlzottnak tekinthető a terhelés akkor, ha az érintett fogyatékkal élő személyek tényleges fizikai állapotának kismértékű javulása az egyéb körülmények szignifikáns változása nélkül az ellátásuk összegének állapotjavulásukat nyilvánvalóan aránytalan mértékben meghaladó, jelentős csökkentésével jár.

Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva megállapította, hogy az Országgyűlés *nemzetközi szerződésből származó jogalkotói feladat elmulasztását* valósította meg akkor, amikor nem alkotott olyan szabályokat, amelyek lehetővé tennék az ellátás összegének meghatározása során a tényleges fizikai állapotjavulás mértékének, illetőleg a 2012. január 1. napját megelőzően megállapított rokkantsági nyugdíj összegének figyelembevételét. Az Alkotmánybíróság ezért felhívta az Országgyűlést, hogy jogalkotói feladatának 2019. március 31-ig tegyen eleget.

6. A gyermek jogellenes elvitele kapcsán folytatott eljárásban a bíróságnak lehetőség szerint a felek által felajánlott összes bizonyítási eszközt igénybe kell venni, hogy egyértelműen megállapítható legyen a kiskorú gyermekek érdeke

6.1. A 3375/2018. (XII. 5.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a Kúria mint felülvizsgálati bíróság, valamint az alsóbb fokon eljáró bíróságok kisgyermek jogellenes elvitele tárgyában folyó eljárás során hozott végzéseit megsemmisítette.

6.2. Az Alkotmánybíróság eljárása az Abtv. 27. §-a szerinti, bírói döntéssel szemben benyújtott alkotmányjogi panasz alapján indult. A részben Spanyolországban, részben pedig Magyarországon élő szülők házassága megromlott, a magyar anya pedig úgy döntött, hogy négyéves fiú-, illetve kétéves lánygyermekével Magyarországon kíván élni. Az olasz származású apa eljárást indított az anya ellen gyermek jogellenes elvitele miatt. A magyar bíróságok a bizonyítékokat úgy értékelték, hogy az anya a gyermekeket jogellenesen vitte el Spanyolországból.

6.3. Az anya indítvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz való alapjog sérel-

mére hivatkozással. Indítványában utalt arra, hogy a bíróságok a végzéseik meghozatala során egyfelől eljárásjogi hibákat vétettek (nem szabályszerű idézés a kérelmezett részére, a kérelmező határidőn túl benyújtott bizonyítékainak elfogadása), másfelől a bíróságok a tisztességes bírósági eljáráshoz való alapjogot sértő módon utasították el az indítványozó bizonyítási indítványait, olyan kirívóan rövid határidőt szabtak a bizonyítékok előterjesztésére, amely teljesítése objektíve nem lehetséges, továbbá egyoldalúan értékelték a rendelkezésre álló bizonyítékokat. Álláspontja szerint a bizonyítási eljárás során a bíróság a bizonyítást számára ellehetetlenítette, többek között azzal, hogy nem rendelt ki igazságügyi pszichológus szakértőt, nem adott helyt az idősebb gyermek meghallgatására irányuló kérelemnek, és tévesen állapította meg az idősebb gyermek szokásos tartózkodási helyét is. Állítása szerint a bíróságok azt sem vizsgálták, hogy a gyermekek Spanyolországba vitele esetén megfelelő környezetbe kerülnének-e, bár ez indokolt lett volna.

6.4. Az Alkotmánybíróság határozatának indokolásában kiemelte, hogy az Alaptörvény mindenkinek jogot biztosít ahhoz, hogy ügyében független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül döntsön. Az Alkotmánybíróságnak meg kellett vizsgálnia azt, hogy az indítványozó által állított egyes eljárási hibák összességükben – tekintetbe véve a gyermekek érdekeit is – vezethetnek-e az eljárás tisztességtelenségéhez.

A Magyarország által is kihirdetett, a Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában kelt egyezmény alapján a jogellenes elvitel kapcsán lefolytatott bizonyításnak arra is ki kell terjednie, hogy a gyermek visszavitele a gyermeknek testi vagy lelki károsodást okoz-e. A hatóságok ugyanis nem kötelesek elrendelni a gyermek visszavételét, ha az a gyermeket testi vagy lelki károsodásnak tenné ki, vagy bármi más módon elviselhetetlen helyzetet teremtené számára. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joga ugyanis alaptörvényi védelemben részesül.

A határozat szerint a bíróságok a szakértő kirendelésére irányuló indítványt értelmezhető indokolás nélkül utasították el, ezzel az anyát lényegében az egyetlen lehetséges bizonyítási eszköz igénybevételétől fosztották meg. Bár a bíróságok részletesen megvizsgálták azokat a körülményeket (például szokásos tartózkodási hely, elvitel jogellenessége), amelyeket a nemzetközi és a hazai szabályozás is megkíván, ugyanakkor nem vizsgálták kellő alapossággal azt, hogy a gyermekek visszavitele a gyermekek számára milyen pszichés vagy testi következményekkel járna, járhatna. Ez a körülmény sértette a tisztességes eljárás alapjogát, ezért az Alkotmánybíróság a bírósági határozatokat megsemmisítette.

A testület a határozatban kiemelte: az Alaptörvény *XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás* követelményéből a bíróságoknak az a kötelezettsége fakad, hogy a gyermek érdekeit a lehető legszélesebb körben tárják fel és ehhez a gyermek jogellenes elvitele ügyében folytatott eljárásban az összes lehetséges, a felek által felajánlott bizonyítási eszközt igénybe vegyék annak érdekében, hogy a kiskorú gyermek

kiemelten védett érdekeit nyilvánvalóan és egyértelműen megállapíthatóvá tegye a bíróság számára. Az olyan eljárás, amely ellehetetleníti azt, hogy a gyermek érdekeire fény derüljön, nem felel meg a tisztességes eljárás alaptörvényi követelményének.

7. A bíróságok kötelesek a kereseti kérelmek valamennyi elemének érdemi vizsgálatára

7.1. A 24/2018. (XII. 28.) AB határozatban az Alkotmánybíróság megsemmisítette a Kúria mint felülvizsgálati bíróság – orvosi műhiba miatti nem vagyoni kártérítés iránt indított perben hozott – ítéletét.

7.2. A konkrét ügy az Alkotmánybíróságon az Abtv. 27. § szerinti „valódi” alkotmányjogi panasz alapján indult. Az indítványozó altatásos orrsövényműtéten esett át, majd az ébresztést követően afázia (beszédzavar) és jobb oldali végtagbénulásos tünetek alakultak ki nála. Az Országos Rehabilitációs és Szociális Szakértői Intézet agyálmányi vérzés, magas vérnyomás betegség, féloldali bénulás, valamint elhízás miatt 80%-os mértékű egészségkárosodást állapított meg és II. csoportú rokkantsági osztályba sorolta az indítványozót. Az indítványozó a műtétet végző egészségügyi intézménnyel szemben keresetet nyújtott be, amelyben az egészségügyi intézmény kártérítésre kötelezését kérte azon az alapon, hogy a klinika nem tanúsította az elvárható gondosságot. Arra az esetre, amennyiben a bíróság szerint az alperes klinika kellő gondossággal járt volna el, az indítványozó másodlagos kereseti kérelmében annak megállapítását kérte, hogy sérült a megfelelő tájékoztatáshoz való joga. A Fővárosi Törvényszék az elsődleges kereseti kérelem alapján megállapította a klinika kártérítési felelősségét, majd a Fővárosi Ítéletábla ezt helybenhagyta, ekként a másodlagos kereseti kérelemről egyik fórumnak sem kellett határoznia. Az alperes egészségügyi intézmény felülvizsgálati kérelme alapján eljáró Kúria a jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte, az elsőfokú ítéletet megváltoztatta és a keresetet elutasította.

7.3. Az indítványozó az Abtv. 27. §-a alapján benyújtott alkotmányjogi panaszában többek között a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelmét állította. Álláspontja szerint a Kúria úgy utasította el a keresetét, hogy a másodlagos kereseti kérelmét érdemben nem vizsgálták meg. Az Alkotmánybíróság határozatában kiemelte, hogy a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részét képező bírósághoz fordulás joga nem egyszerűen azt jelenti, hogy valaki megindíthatja a bírósági eljárást, hanem azt is, hogy a jogvitát a bíróság érdemben bírálja el. A kereseti kérelem kimerítésének kötelezettsége pedig azt a követelményt támasztja a bírói döntéssel szemben, hogy a bíróságok az érdemi vizsgálat eredményeként az ítélet rendelkező részében rendelkezzenek a kereset, illetőleg a viszontkereset valamennyi eleméről.

A Kúria az indítványozó keresetét úgy utasította el jogerősen, hogy a kereseti kérelmének egyik elemét egyetlen bírói fórum sem bírálta el érdemben. A Kúria ítéletében az eljárás időpontjában hatályos régi Pp. szabályainak megfelelően rögzítette,

hogy a felülvizsgálati eljárás keretében nincs lehetősége az eshetőlegesen megfogalmazott másodlagos kereseti kérelem érdemi vizsgálatára. Arra azonban a Kúriának kétséget kizáróan lehetősége lett volna, hogy olyan tartalmú felülvizsgálati ítéletet hozzon, amely lehetővé teszi a másodlagos kereseti kérelem alsóbb fokú bíróságok általi érdemi megvizsgálását. A Kúria ugyanis annak ellenére, hogy a másodlagos kereseti kérelmet sem az elsőfokú, sem a másodfokú bíróság nem bírálta el, mégsem az alsóbb fokú bíróságot utasította új eljárásra, hanem elutasította az indítványozó keresetét, miközben nyilvánvalóan ekkor még volt elbírálatlan kereseti kérelem.

7.4. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a bírósághoz fordulás jogából mint a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog egyik részjogosítványából az következik, hogy amennyiben a Kúria a felülvizsgálati kérelem keretei között a jogerős ítéletet megváltoztatja és a kereseti kérelmet elutasítja, ez a döntés még látszólagos keresethalmazat esetén sem jelentheti azt, hogy az eshetőleges kereseti kérelmek valamely elemét egyetlen bírói fórum sem vizsgálja meg érdemben.

Az Alkotmánybíróság a határozatának indokolásában azt is kiemelte, hogy Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből, és különösen *a bírósághoz fordulás jogából* mint a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog egyik részjogosítványából ugyanakkor az következik, hogy a Kúria felülvizsgálati ítélete tartalmának alaptörvényi korlátja, hogy amennyiben a Kúria a felülvizsgálati kérelem keretei között a jogerős ítéletet megváltoztatja és a felperes kereseti kérelmét elutasítja, ez a döntés nem eredményezheti azt még látszólagos keresethalmazat esetén sem, hogy az eshetőleges kereseti kérelmek valamely elemét egyetlen bírói fórum sem vizsgálja meg érdemben. Ellenkező esetben ugyanis sérül a felperes azon, az Alaptörvényben rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz való jogból közvetlenül következő joga, hogy a bíróság az eljárásba vitt jogokat és kötelezéseket érdemben elbírálja.

Az Alkotmánybíróság az orvosi műhiba miatt indult kártérítés iránti perben született kúriai ítélet alaptörvény-ellenességét a fentiek miatt megállapította és megsemmisítette.

